

Birger Sjöberg i ny tondräkt

Sven Kristersson, 2021. *Galendansaren. Birger Sjöbergs postuma texter som sångcykel och musikteaterföreställning*. Birger Sjöberg-sällskapets årsbok 2021. Göteborg: Bo Ejeby. ISBN 978-91-8869-304-4.

Som lektor i litteraturvetenskap har jag under senare år erfarit att Birger Sjöbergs texter har fallit ur litteraturlistor på kurserna i ämnet. Det har givetvis att göra med att kurserna har kortats markant på universitet och högskolor. Det är illa nog. Men värre, det har också även tidigare varit svårare att engagera studenter i läsningen av Sjöbergs mångtydiga och medvetet naiva vistexter i *Fridas visor*. Litet lättare har det varit att få studenter att intressera sig för texterna i *Kriser och kransar*. Men det som oftast har saknats är det direkta mötet med Sjöberg i form av den auditiva upplevelsen, av hörandet av visorna och det lilla (Sjöbergs fiktiva) universum som presenteras. Musik och litteratur i samspel engageras alltför sällan i litteraturvetenskaplig undervisning.

I forskningen saknas det inte belysande, klarläggande och insiktsrika studier om Birger Sjöbergs bidrag till svensk litteratur- och vishistoria. Ofta har dessa studier publicerats i Birger Sjöberg-sällskapets skrifter. Det är ett av bevisen för hur viktiga de många sällskap (inom litteratur, musik, konst) är, inte bara för bibehållandet av intresset för viktiga konstnärskap utan också för den fortsatta forskningen kring dessa. Möjligen kan man i fallet Birger Sjöberg konstatera att forskningen mer har koncentrerats till de forskare som haft hemvist inom litteraturvetenskap än inom musikvetenskap. Men ett nytt tillskott till Birger Sjöberg-forskningen verkar i motsatt riktning. Och också det har – enligt förordet – ett ursprung just i ett möte med Birger Sjöberg-sällskapet.

Sven Kristerssons bok *Galendansaren. Birger Sjöbergs postuma texter som sångcykel och musikteaterföreställning* är inte en lätt bok att recensera, detta därför att den handlar om ett iscensättande av Sjöbergs postuma dikter. Dels har Sven Kristersson själv tonsatt de dikter som ingår i *Fridas tredje bok* (1956 sammanställd av Staffan Larsson) och andra dikter som finns i den så kallade Kubiken, en kubikmeterstor flyttlåda: ”Den innehöll en brokig kvarlåtenskap från hela Sjöbergs verksamma liv: alltifrån tonårsdikter till ofärdiga fragment från diktarens sista tid i livet” (s. 7). (Sjöberg-arkivets notoriska oreda var en omständighet som länge avskräckte forskare.) Kristerssons projekt är en form av konstnärligt utvecklingsarbete som under senare år – med rätta – fått plats på akademiskt hög nivå. Kristersson har själv tidigare både dokumenterat detta i sin doktorsavhandling *Sångaren på den tomma spelplatsen – en poetik. Att gestalta Gilgamesheposet och sånger av John Dowland och Evert Taube* och därtill demonstrerat vikten av den nya typen av undersökningar.

Men, det som gör det särskilt grannlaga att recensera Kristerssons bok är att här har hans projekt gått ut på att skapa en föreställning av tonsättningarna av Birger Sjöbergs texter, och eftersom jag inte har sett föreställningen kan jag enbart utgå från det som finns i den dokumentation eller rättare sagt den gedigna bok som

redovisar Kristerssons långa och intressanta arbete med Sjöberg och hur arbetet med föreställningen har skett. Här är det just det direkta mötet med Sjöberg som ställs i fokus – så direkt att Kristersson i föreställningen låter Birger Sjöberg komma till tals i dialog med forskaren Kristersson.

Sven Kristersson är – som han själv framhåller – inte först med att tonsätta de postuma texterna. Flera andra har gjort tonsättningar för att ge en bild av Birger Sjöbergs texter. Maria Lindström, Johannes Holmquist, Mikael Samuelson, P-G Bergfors, Lennart Lundén och Lennart Hedwall är några bland dem. (Birger Sjöberg-sällskapets årsbok 2014 är en antologi över sådana tonsättningar.)

Här är inte min angelägenhet att recensera Sven Kristerssons tonsättningar. De finns i notbild för var och en i *Galendansaren. Birger Sjöbergs postuma texter som sångcykel och musikteaterföreställning*. Där finns också möjlighet att själv få tillgång till Birger Sjöbergs märkliga textvärld, som säkert hade en egen – möjlig – musikalisk tänkbarhet men inte desto mindre erbjöd andra, starka musikaliska impulser. Här får texterna *en* möjlig tolkning. Vi kan inte veta hur Birger Sjöberg själv tänkte sig texterna i musikalisk tolkning, eller om han ens själv föreställde sig en tonsättning av just de dikterna. Noterna till tonsättningarna beledsagas också av betydande kommentarer till både dikternas kontexter och tolkningspotential och till hur Kristersson gått till väga i kompositionsarbetet.

Det lär vara så att Birger Sjöberg själv inte ville bli inspelad och förevisas på grammofon. (Jo, det hade definitivt varit tänkbart på 1920-talet, när han reste runt och sjöng *Fridas visor*.) Så vi vet egentligen rätt lite om hur han själv framförde sina visor. Traditionen att sjunga Sjöberg har fullföljts av många andra. Inte minst av många som enligt mer ortodoxa Sjöberg-tolkare borde ha låtit bli det. När operasångare och skådespelare har sjungit Sjöberg har stundom klagomål dykt upp om att: ”Så ska inte Birger Sjöberg låta!”. Hur han ska låta – det måste vi nog själva bestämma. Här tycks Kristersson förorda en sångstil som kan pendla mellan visa och romanssång (s. 206), och det föranleds av att hans tonsättningar också skiftar betydligt i stilistiskt hänseende.

I sitt projekt *Galendansaren* ger Sven Kristersson ett starkt argument för att vi att ständigt kan få nya sidor av Birger Sjöberg. Boken är gediget dokumenterad med hänvisningar till de ledande Sjöberg-forskarna, och den är påfallande välskriven med en levande ton i prosan som låter läsaren ana Kristerssons bakgrund både som föreläsare och som radiopresentatör och programmakare i SR:s P2. Jag hade gärna sett föreställningen!

Ola Nordenfors